

MONIKA PRZYBYSZ

 <https://orcid.org/0000-0002-9794-4010>

Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego

e-mail: m.przybysz@uksw.edu.pl

WOLNOŚĆ RELIGIJNA W SOCIAL MEDIA Ograniczenia i wyzwania dla twórców religijnych

Abstrakt: Właściciele platform społecznościowych stają się coraz bardziej skuteczni w kontroli nad swoimi użytkownikami. Zaś sami użytkownicy stają się coraz bardziej podatni na manipulację. Próbując krytycznie spojrzeć na problematykę wolności religijnej w social media oraz na model opresyjnego już niestety zarządzania tymi platformami, należy przywołać ideę panoptikonu. W tym celu autor posłużył się między innymi koncepcją panoptikonu według Jeremy’ego Benthama. W niniejszym artykule metodą badawczą będzie studium przypadku, które pozwoli na szeroko zakrojoną analizę osadzoną w nurcie krytycznym zarządzania humanistycznego, a także metoda *desk researchu* zastosowana do analizy zjawiska usuwania lub ograniczania aktywności kont chrześcijańskich, religijnych i konserwatywnych odwołujących się do wartości chrześcijańskich. Przedmiotem refleksji staną się trzy największe obecnie media społecznościowe, czyli Facebook, YouTube i Twitter oraz Google rozumiana jako wyszukiwarka. Do zjawisk poddanych analizie można zaliczyć: zastosowanie cenzury czy wykorzystywanie sztucznej inteligencji w celu manipulowania użytkownikami portalu społecznościowego, nade wszystko zaś wyraźne ograniczenie wolności chrześcijan do manifestowania wartości chrześcijańskich w przestrzeni social media.

Słowa kluczowe: wolność, religia, media społecznościowe, Facebook, Twitter, YouTube.

MONIKA PRZYBYSZ – dr hab., prof. UKSW; specjalista ds. public relations, crisis management, reklamy i marketingu medialnego, medioznawca i teolog. Kierownik sekcji public relations w Polskim Towarzystwie Komunikacji Społecznej. Współorganizator corocznych warsztatów dla rzeczników prasowych zakonnych i diecezjalnych od 2008 roku. Od 2019 r. przedstawiciel Rzeczypospolitej Polskiej w zespole roboczym Social Dimension w pracach Bologna Follow Up Group w ramach Bologna Process. Od 2020 roku Członek Komitetu Nauk Teologicznych Polskiej Akademii Nauk.

Abstract: Social media platform owners are becoming more and more effective at controlling their users. And the users themselves are becoming more and more susceptible to manipulation. In an attempt to take a critical look at the issue of religious freedom in social media and at the model of oppressive management of these platforms, the idea of the panopticon should be recalled. For this purpose, among others, he used the concept of panopticon according to Jeremy Bentham. In this article, the research method will be a case study, which will allow for a broad analysis embedded in the critical stream of humanistic management, as well as the desk research method applied to analyze the phenomenon of removing or limiting the activity of Christian, religious and conservative accounts referring to Christian values. The subject of reflection will be the 3 biggest social media at present, that is Facebook, YouTube and Twitter as well as Google. The phenomena analyzed include: the use of censorship or the use of artificial intelligence to manipulate social network users, and above all, the clear limitation of Christians' freedom to manifest Christian values in the social media space.

Key words: freedom, religion, social media, Facebook, Twitter, YouTube.

Żyjący na przełomie XVIII i XIX w. filozof Jeremy Bentham był niezwykle praktycznym człowiekiem. Jego zdaniem, w życiu chodzi nie tyle o prawdę, ile o użyteczność, a kluczową zasadą moralności jest „jak największe szczęście jak największej liczby ludzi”. Jednym z wielu pomysłów, który pojawił się w utylitarnym umyśle filozofa, była budowa Panoptykonu¹. Bentham nazwał tak projekt więzienia, w którym strażnik mógłby obserwować z jednego miejsca każdego z osadzonych w dowolnym czasie. Bentham założył, że nieprzerwana kontrola więźniów w praktyce nie jest możliwa. Był jednak przekonany, iż identyczny efekt można osiągnąć, wzbudzając w nich samo poczucie, że w każdej chwili mogą być obserwowani². Mieliby oni tego świadomość, ale nie wiedzieliby, czy w danym momencie są akurat obserwowani. Celem budowy Panoptykonu była m.in., jak pisał Bentham, naprawa obyczajów, utrzymanie zdrowia więźniów, a przede wszystkim obniżenie kosztów więziennictwa dla publicznego budżetu. Bardzo ekonomicznie, praktycznie, rozsądnie i zgodnie z zasadą maksymalizacji szczęścia w społeczeństwie – więźniowie, a więc mniejszość, będą co prawda nie-

¹ R. Nahirny, *Granice kontroli. Maszyneria władzy Jeremy Benthama*, Olsztyn 2018; Ł. Flak, *Rzeczywistość cyfrowego panoptykonu – społeczeństwo cichego przyzwolenia*, w: *Bezpieczeństwo w erze społeczeństwa informacyjnego: wyzwania w sferach kultury, marketingu i gospodarki*, red. M. Porzeżyński, A. Borcuch, Kielce 2019, s. 37–51.

² Tamże, s. 38.

zadowoleni, ale za to reszta społeczeństwa poczuje się lepiej, bezpieczniej i będzie ponosić mniejsze koszty utrzymania przestępców.

Na podstawie szkicu rysunku Benthama na Kubie w latach dwudziestych XX wieku zaprojektowano faktyczne więzienie składające się z pięciu budynków w kształcie panoptikonu. XVIII-wieczna idea Jeremy'ego Benthama była na tyle trwała, że stanowiła inspirację dla budowniczych więzienia Presidio Modelo³. Koncepcję Panoptikonu rozwinął Michel Foucault, wyprawdzając ją poza dosłowny obszar więzienia. Foucault starał się pokazać, że nie musimy budować Panoptikonu, ani nawet być więźniami, by podlegać wszechobecnemu nadzorowi: w nowoczesności Panoptikonem staje się społeczeństwo, a kontroli podlega każdy z nas⁴.

Dziś mamy do czynienia z Panoptikonem cyfrowym. W *Galaktyce Internetu* Manuel Castells pisał: „Mimo, że ty nie dbasz o sieci, one zadbają o ciebie. Tak długo bowiem, jak będziesz chciał żyć w społeczeństwie, tutaj i teraz, będziesz miał do czynienia ze społeczeństwem sieciowym. Żyjemy bowiem w Galaktyce Internetu”⁵. Nicholas Groombridge dodał, że panoptyczna zasada jest obecnie zasadą przyjemności i użyteczności, służącą w określonym, wykreowanym celu: różnica między kamerą monitorującą a internetową zaczyna się rozmywać⁶. Intuicyjnie wydaje nam się, iż logując się do sieci jesteśmy wolni, nic nas nie ogranicza, możemy czerpać z sieci co i ile chcemy, sami ustalamy też granice naszej prywatności. Jest to bardzo złudne przekonanie.

Już w 1964 roku Stanisław Lem w zbiorze esejów filozoficznych *Summa technologiae*⁷ prognozował obecny trend technologiczny i zagrożenie, że technologia może pójść w złym kierunku i służyć zniewoleniu człowieka. Minęło ponad 50 lat i przepowiednia Lema zaczyna się ziszczać dokładnie według jego wskazań⁸. Obserwując działania administratorów platform społecznościowych można zauważyć coraz częstsze działania ograniczające wolność użytkowników, nie tylko uzależniające od korzystania z tych

³ *Panoptyzm: Presidio Modelo*, <http://hiddenarchitecture.net/panopticism-presidio-modelo/> [13.12.2021].

⁴ R. Nahirny, *Granice kontroli. Maszyna władzy Jeremy Benthama*, Olsztyn 2018, s. 88–91.

⁵ M. Castells, *Galaktyka Internetu*, Poznań 2003, s. 319.

⁶ N. Groombridge, *Crime control or crime culture TV?*, „Surveillance and Society”, 2002, nr 1, s. 30–36.

⁷ S. Lem, *Summa technologiae*, Kraków 1964.

⁸ Flak, *Rzeczywistość cyfrowego panoptikonu*, s. 41.

platform, manipulujące emocjami⁹, ale także sterujące ich zachowaniem, o czym świadczą chociażby opisane w literaturze przedmiotu zjawiska bańki informacyjnej czy *echo chamber*¹⁰. Działania platform społecznościowych nie służą dobru publicznemu, ale opierają się o zachowania użytkowników¹¹, te bowiem przekładają się potem na działania reklamowe i zysk tych firm¹².

Usuwanie treści na profilach

W lipcu 2019 roku na cenzurę i manipulację ze strony internetowych platform skarżyli się podczas spotkania z prezydentem Donaldem Trumpem liderzy organizacji pro-life w Stanach Zjednoczonych. Działacze wzięli udział w szczycie poświęconym mediom społecznościowym, jaki odbył się w Białym Domu. Lila Rose, założycielka i prezes stowarzyszenia Live Action powiedziała, że Twitter wielokrotnie uniemożliwiał organizacji publikację materiałów związanych z działalnością i finansami giganta Planned Parenthood, propagującego aborcję¹³. Działania mediów społecznościowych, które przekraczają nawet granice cenzury, są niepokojące nie tylko dla Amerykanów opowiadających się za życiem, ale każdego, kto ceni sobie wolność słowa i wypowiedzi w mediach. YouTube ukrył wszystkie materiały wideo nawołujące do ochrony życia, a wzmocnił zasięg tych o aborcji. Podobnie jest również z Facebookiem i Instagramem, które odmówiły publikacji zdjęć dzieci w łonach matek. Pinterest z kolei zawiesił konto Live Action z powodu promowania teorii spiskowych i rozsiewania dezinformacji.

⁹ Ł. Kotkowski, *Facebooka nie da się lubić. Algorytmy manipulowały zasięgami postów*, <https://spidersweb.pl/2021/10/facebook-manipulacja-reakcje.html> [13.12.2021].

¹⁰ T. Tofalvy, *The Algorithmic 'Feedization' of Digital Media and its Effects on Content Consumption: A Hungarian Case Study*, <https://core.ac.uk/reader/334425540> [13.12.2021]; S. Flaxman, S. Goel, J. Rao, *Filter Bubbles, echo chambers and online new consumption*, "Public Opinion Quarterly", 80(2016), Special Issue, s. 298–320.

¹¹ M. Fraser, *Sygnalistka: decyzje Facebooka nie opierają się o dobro publiczne, ale o zaangażowanie użytkowników*, 06.10.2021, <https://cyberdefence24.pl/polityka-i-prawo/sygnalistka-decyzje-facebook-a-nie-opieraja-sie-o-dobro-publiczne-ale-o-zaangazowanie-uzytownikow> [13.12.2021].

¹² N. Bochyńska, *Była menedżerka Facebooka: Podkopuje demokrację, zagraża społeczeństwu, stawia na zysk*, 08.11.2021, <https://cyberdefence24.pl/social-media/sygnalistka-facebook-a-podkopuje-demokracje-zagraza-spoleczenstwu-stawia-na-zysk> [13.12.2021].

¹³ M. Król, *Biały Dom: obrońcy życia mówią o cenzurze w mediach*, 16.07.2019, <https://www.vaticannews.va/pl/swiat/news/2019-07/usa-pro-life-zycie-ochrona-zycia.html> [13.12.2021]; *Biały Dom: obrońcy życia mówią o cenzurze w mediach*, 16.07.2019, <https://www.niedziela.pl/artykul/44027/Bialy-Dom-obroncy-zycia-mowia-o-cenzurze> [13.12.2021].

Unplanned – film opowiadający o historii przemiany Abby Johnson, byłej aktywistki aborcyjnej otrzymał początkowo kategorię „dramat”, a potem nawet „propaganda”. Pokazuje to, w jaki sposób administratorzy platform społecznościowych kreują rzeczywistość.

Prezes Facebooka przyznał w 2019 roku: „Cenzurowaliśmy reklamy pro-life podczas referendum aborcyjnego w Irlandii”¹⁴. W czasie wyborów prowadzących do tego referendum kilka amerykańskich organizacji pro-life próbowało reklamować się w Irlandii, aby wpłynąć na opinię publiczną. Ze względu na brak regulacji prawnych określających, czy tego typu materiały są dopuszczalne w wyborach, administratorzy serwisu Facebook podjęli decyzję o niedopuszczeniu materiałów do publikacji, mimo że sam rząd w Irlandii nie uważał reklam pro-life pochodzących z USA za niedopuszczalną ingerencję w wybory¹⁵. Facebook na całym świecie zмага się z zarzutami o cenzurę, a sytuacja przytoczona przez prezesa serwisu wzmacnia głosy mówiące o zaangażowaniu politycznym i światopoglądowym technologicznego giganta. Te działania nasilają się pod względem częstotliwości i zasięgu¹⁶.

W kwietniu 2018 roku przed amerykańskim Kongresem Zuckerberg zapewniał, że Facebook nie wdrożył żadnej dyrektywy w żadnej ze spraw, która mogłaby stanowić o stronniczości działań platformy. Amerykański senator Ted Cruz podczas przesłuchań szefa Facebooka wymieniał przypadki kasowania treści kilkudziesięciu stron katolickich, stron konserwatywnych oraz popierających prezydenta Donalda Trumpa¹⁷. Postępująca cenzura administratorów platform social media prowadzi do dalszej eskalacji, ogranicza wolności użytkowników, a także sterowania treściami w sposób założony przez administratorów. W 2021 roku szef Facebooka Mark Zuckerberg osobiście wyraził zgodę na usuwanie opublikowanych w tym serwisie postów w Wietnamie¹⁸.

¹⁴ Prezes Facebooka: *Cenzurowaliśmy reklamy pro-life podczas referendum aborcyjnego w Irlandii*, 13.07.2019, <https://www.tvp.info/43483409/prezes-facebooku-cenzurowalismy-reklamy-pro-life-podczas-referendum-aborcyjnego-w-irlandii> [13.12.2021].

¹⁵ Tamże.

¹⁶ A. Zygier, *Facebook cenzurował na wniosek komunistów w Wietnamie. Decyzję podjął sam Zuckerberg*, 25.10.2021, https://www.rmfm24.pl/fakty/swiat/news-facebook-cenzurowal-na-wniosek-komunistow-w-wietnamie-decyzja-nId,5604368#crp_state=1 [13.12.2021].

¹⁷ *Jak walczyć z cenzurą w sieciach społecznościowych?*, 04.06.2018, <https://www.magnapolonia.org/jak-walczy-z-cenzura-w-sieciach-spoecznościowych/> [13.12.2021].

¹⁸ *Wietnam. Aktywiści alarmują: Facebook stał się rządowym narzędziem propagandy*, 26.10.2021, <https://www.polsatnews.pl/wiadomosc/2021-10-26/wietnam-aktywisci-alarmuja-facebook-stal-sie-rzadowym-narzedziem-propagandy/> [13.12.2021].

Usuwanie profili

Pierwsze działania dotyczące usuwania treści katolickich i prawicowych były obecne w serwisie Facebook już w 2016 roku¹⁹. W Polsce bezpośrednio przed Świętem Niepodległości w 2017 r. skasowano około 300 stron patriotyczno-konserwatywnych²⁰. Jest to tylko wycinek tego zjawiska. Trudno oszacować skalę zjawiska, można się opierać jedynie na danych podawanych przez administratorów. Miesięcznie kasowanych było w 2018 roku 288 tys. materiałów w skali świata, jakaś część tego dotyczy Polski²¹. To pokazuje rosnącą skalę cenzury tych serwisów wobec wybranych przez nich treści i profili. W 2019 roku YouTube w ciągu trzech miesięcy usunął ponad 100 tysięcy filmów, co przełożyło się na skasowanie ponad 17 tys. kanałów użytkowników z całego świata, a także usunięcie ponad 500 milionów komentarzy, zostawianych pod poszczególnymi nagraniami. Powodem była „mowa nienawiści”²².

Największym działaniem przeciwko środowiskom prolife okazały się działania podjęte przeciwko LifeSite w 2021 roku. Kanał na YouTube został założony w 1997 roku przez kanadyjską prawicową organizację Campaign for Life Coalition. Publikuje ona treści katolickie i konserwatywne, specjalizując się w tekstach o aborcji i cywilizacji śmierci. To właśnie ten kanał jako pierwsze medium ujawnił sprawę Polaka, którego brytyjscy lekarze i sądy skazały na śmierć głodową. W ostatnich latach zaczął zyskiwać coraz większą popularność, przez co stawał się celem zacieklej ataków lewicy. Ta zarzucała mu – zwykle bez podawania przykładów – publikowanie dezinformacji, mowę nienawiści czy homofobię²³.

¹⁹ Facebook odblokował profil Marszu Niepodległości. Nie widać go jednak w wyszukiwarce, 2.11.2016, <https://warszawa.naszemiasto.pl/facebook-odblokowal-profil-marszu-niepodleglosci-nie-widac/ar/c1-3905877> [13.12.2021]; P. Pallus, Facebook przywraca stronę Marszu Niepodległości. I tłumaczy, dlaczego ją zablokował, 2.11.2016, <https://businessinsider.com.pl/technologie/facebook-wyjasnia-dlaczego-blokuje-strony/mg4tv0t> [13.12.2021].

²⁰ M. Kuchta-Nykiel, Facebook blokuje ponad 300 profili, które miałyby naruszać prawo, 31.07.2017, <https://socialpress.pl/2017/07/facebook-blokuje-ponad-300-profilik-tore-mialyby-naruszac-prawo> [13.12.2021].

²¹ Jak walczyć z cenzurą w sieciach społecznościowych?, 04.06.2018, <https://www.magnapolonia.org/jak-walczy-z-cenzura-w-sieciach-spoecznościowych/> [13.12.2021].

²² W ciągu trzech miesięcy, YouTube usunął ponad 100 tys. filmów. Powód: mowa nienawiści, 06.09.2019, <https://m.pch24.pl/w-ciagu-trzech-miesiecy-youtube-usunal-ponad-100-tys-filmow-powod-mowa-nienawisci/> [13.12.2021].

²³ „Tylko lewicowe głosy mają pozwolenie, by się odzywać”. Youtube usunął kanał portalu obrońców życia, 11.02.2021, <https://www.stefczyk.info/2021/02/11/tylko-lewicowe-glosy-maja- pozwolenie-by-sie-odzywac-youtube-usunal-kanal-portalu-obroncow-zycia/> [13.12.2021].

Kanał na YouTube, który śledziło ponad 300 tysięcy osób został bez ostrzeżenia usunięty. Nie dostali wcześniej w tej sprawie jakiegokolwiek informacji od administratorów i nie wiedzą, co w ogóle zaszło. Na szczęście wszystkie nagrania, które były na nim umieszczone, nadal mają w swoich archiwach i obecnie publikują je na portalu Rumble²⁴. „Jeśli jesteś konserwatywnym chrześcijaninem, to informatyczni giganci cię nienawidzą i chcą zniszczyć. Wyraźnie uważają, że nie powinieneś istnieć”²⁵ – skomentował dziennikarz LifeSite Doug Mainwaring – „Jesteś wypędzany z nowoczesnego placu publicznego, internetu, gdzie tylko lewicowe głosy mają pozwolenie na to, by się odzywać”²⁶.

Rzecznik prasowy YouTube powiedział portalowi Federalist, że przyczyną usunięcia portalu było naruszenie przez nich tzw. prawa o trzech uderzeniach. Polega ono na tym, że każdy kanał otrzymuje ostrzeżenie za każde naruszenie regulaminu i jest usuwany, jeśli dostanie trzy w ciągu 90 dni. Ostatnie ostrzeżenie, które spowodowało usunięcie kanału, mieli dostać za szerzenie dezinformacji o COVID-19²⁷. „Rzecznik prasowy portalu wyjaśnił, że nie wiedzą, co mogło spowodować usunięcie ich kanału gdyż z powodu jego usunięcia nie mogą tego sprawdzić. Ujawnił jednak, że drugie ostrzeżenie dostali w zeszłym tygodniu – nie powiedział za co – i od tego czasu opublikowali zaledwie kilka nagrań, z których żadne nie miało nic wspólnego z pandemią. Jedynym, w którym był w ogóle poruszony jakiś medyczny temat, była wypowiedź jednego z ich założycieli Johna-Henriego Westena, który wspominał w nim o tweecie katolickiego biskupa dotyczącym produkcji leków i szczepionek ze zwłok abortowanych dzieci. Podkreślił jednak, że nie otrzymali oficjalnego potwierdzenia, że właśnie o to chodziło”²⁸.

To nie jest pierwsza sytuacja cenzurowania treści na YouTube. W styczniu 2021 roku serwis ogłosił, że będą usuwać nagrania i kanały, które będą poruszać temat oszustw podczas wyborów prezydenckich. W 2021

²⁴ USA: *You Tube zamyka usta obrońcom życia – usuwa kanał „Life Site News”*, <https://www.niedziela.pl/artykul/64713/USA-You-Tube-zamyka-usta-obroncom-zycia> [13.12.2021].

²⁵ *Na YouTube tylko lewica ma głos? Znany kanał usunięty!*, 12.02.2021, <https://wgospodarce.pl/informacje/92124-na-youtube-tylko-lewica-ma-glos-znany-kanal-usuniety> [13.12.2021].

²⁶ Tamże.

²⁷ *YouTube usunął popularny kanał pro-life*, 11.02.2021, <https://www.tvp.info/52247426/pro-life-usa-youtube-usunal-kanal-obroncow-zycia-life-site-news> [13.12.2021].

²⁸ *Na YouTube tylko lewica ma głos? Znany kanał usunięty!*, 12.02.2021, <https://wgospodarce.pl/informacje/92124-na-youtube-tylko-lewica-ma-glos-znany-kanal-usuniety> [13.12.2021].

roku usunęli też podcast rysownika Scotta Adamsa (autora popularnych komiksów o Dilbercie), w którym krytykował on lewicę – stwierdzili, że to szerzenie teorii spiskowych²⁹. Cenzurze poddano także nagranie opublikowane przez organizację Heritage Foundation, w którym mężczyzna, który przeżył kilka lat jako transpłciowa kobieta, opowiedział o swoim żalu, że poddał się procedurze zmiany płci i doradził rodzicom, aby chronili swoje dzieci³⁰.

Problemy z zamieszczaniem treści na portalach społecznościowych miał też o. Filip Buczyński OFM, który prowadzi Hospicjum dla Dzieci im. Małego Księcia³¹. Chciał wypromować ideę hospicjów perinatalnych i poprosił zaprzyjaźnioną firmę PR-ową, żeby pomogła mu nagłośnić jego inicjatywę. Niestety Facebook odrzucił możliwość wykupienia reklamy w tej sprawie. Firma powołała się na „kwestie społeczne”³². To jednak wzbudziło reakcję użytkowników. W kilka dni post księdza opisujący opiekę perinatalną dotarł do ponad 350 tysięcy odbiorców. Facebook zgodził się też po pewnym czasie na wykupienie w tej sprawie reklamy. „Firma, która umożliwia zakup usług promujących nas na FB, właśnie skontaktowała się z nami informując, że osoby decyzyjne wyraziły zgodę, by nasz post był jednak promowany. Okazuje się, że to dzięki Wam, drodzy Państwo, Facebook uznał, że ich blokada, którą wprowadzili nie jest skuteczna i zdecydowanie obniża firmę wizerunkowo”³³ – napisał o. Buczyński.

YouTube jest szczególnie skuteczny w usuwaniu treści konserwatywnych i prawicowych. W lipcu administratorzy serwisu mieli usunąć kanał 14-letniej dziewczynki, która w krytyczny sposób wypowiadała się o manifestacjach LGBT i tzw. miesiącu homoseksualnej dumy. W tym samym miesiącu YouTube miał usunąć reklamę charytatywnej organizacji wspierającej weteranów wojskowych. Powodem miało być słowo „chrześcijanin” obecne na grafice³⁴.

²⁹ Tamże.

³⁰ Tamże.

³¹ Facebook blokuje informację hospicjum perinatalnym, 29.01.2021, <https://www.radiomaryja.pl/informacje/facebooku-blokuje-informacje-hospicjum-perinatalnym/> [13.12.2021].

³² A. Grochot, Ograniczenia katolickich i proliferujących treści w mediach. Czy takie sytuacje będą częstsze?, 22.02.2021, <https://stacja7.pl/opinie/ograniczenia-katolickich-i-proliferujacych-treci-w-mediach-czy-takie-sytuacje-beda-czestsze/> [13.12.2021].

³³ Facebook zakazał reklamy hospicjum dla dzieci. Zmienił zdanie, 01.02.2021, <https://wgospodarce.pl/informacje/91598-facebook-zakazal-reklamy-hospicjum-dla-dzieci-zmieni-l-zdanie> [13.12.2021].

³⁴ W ciągu trzech miesięcy, YouTube usunął ponad 100 tys. filmów. Powód: mowa nienawiści.

Demonetyzacja i inne działania serwisów

Usuwanie kont i materiałów to nie jedyne sposoby walki z „niewłaściwymi treściami”. YouTube stosuje również demonetyzację, która polega na zablokowaniu możliwości zarabiania na reklamach. W taki sposób potraktowano m.in. kanał konserwatywnego komika i publicyisty, Stevena Crowdera. W maju zdemonetyzowano również film przedstawiający rozmowę pomiędzy katolickim apologetą Patrickiem Coffinem i redaktorem naczelnym LifeSiteNews, Johnem-Henrym Westenem. W uzasadnieniu podkreślono, że film „nie był odpowiedni dla wszystkich reklamodawców”. Patrick Coffin potwierdził, że poruszanie pewnych tematów w jego filmach spowodowało zablokowanie możliwości zarabiania na reklamach. Chodzi przede wszystkim o materiały traktujące o sprawach płci, ideologii gender, przewyżnianiu tendencji homoseksualnych, a także rewolucji seksualnej. Również filmy zawierające w tytule słowa „muzułmanin” oraz „islam” doprowadziły do demonetyzacji³⁵.

YouTube ogłosił w czerwcu 2019 roku, że rozszerza swoją politykę dotyczącą charakteru „zakazanych treści”. Informował wówczas, że będzie kasował treści o charakterze „supremistycznym”. Firma potwierdziła również usunięcie setek tysięcy filmów, które dotychczas były uznawane za nienaruszające jej zasad³⁶.

Platforma internetowa poinformowała również, że będzie usuwała materiały „budzące zastrzeżenia” o wiele wcześniej, zanim zostaną wyświetlone przez większą liczbę użytkowników. Firma podkreśla, że nie akceptuje materiałów dyskryminujących innych ze względu na wiek, płeć, rasę, kastę, religię, a także orientację seksualną. YouTube dodaje, że jego systemy wyszukiwania „niewłaściwych treści” są coraz skuteczniejsze. Usuwanie „niewłaściwych treści” w serwisie YouTube staje się powszechne. Co ciekawe jednak, coraz częściej poprzez „mowę nienawiści” rozumie się konserwatywne poglądy, promowanie postaw *prolife* i antyaborcyjnych opinii, a w szczególności wypowiedzi będące sprzeciwem wobec promocji ideologii LGBT. Na takie aspekty zwracają uwagę coraz częściej środowiska *prolife*, organizacje religijne, prawnicze, konserwatywne.

Można jednak zaobserwować także sporo ograniczeń w innych obszarach, np. gospodarczych, które – wydawało się – nie dotyczą Polski,

³⁵ Tamże.

³⁶ Tamże.

jak w przypadku reakcji banku Barclays wobec *Core Issues Trust* – brytyjskiej organizacji chrześcijańskiej pomagającej w przywracaniu tożsamości płciowej, której bank zamknął konto bankowe ze względu na prowadzoną działalność w 2020 roku³⁷.

W Polsce przykładem może być dyskryminowanie chrześcijan za poglądy wyrażane w mediach społecznościowych. W listopadzie 2020 roku klub fitness w Swarzędzu odmówił kontynuacji korzystania z oferowanych przez firmę usług klientce, która na prywatnym profilu społecznościowym wyraziła własną opinię sprzeciwiającą się działaniom tzw. Strajku Kobiet po orzeczeniu Trybunału Konstytucyjnego z 22 października 2020 roku oraz potępiającą akty wandalizmu i dewastacji miejsc kultu³⁸. W tym samym roku jednocześnie Facebook odmówił usunięcia zdjęcia obrażającego osoby religijne, na którym młody mężczyzna oddaje mocz na krzyż, stojąc na ołtarzu w kościele. Mimo że kilkanaście osób zgłosiło się do administratora portalu z prośbą o usunięcie zdjęcia, odpowiedź była negatywna (odpowiedź zarządzających portalem była: „Zdjęcie nie narusza standardów Facebooka”). Rodzi się więc pytanie: jakie są standardy tych mediów, bowiem zasady etyczne stosowane przez administratorów pozwalają na obrażanie bez granic jednych, a innym pozwalają na łamanie prawa, dając ochronę.

* * *

W 2021 roku doszło do przełomu w kwestii cenzury stosowanej przez właścicieli platform społecznościowych wobec prezydenta Donalda Trumpa, zakazując mu dożywotnio komunikacji w tych przestrzeniach. Powszechnie zaczęto mówić o stosowaniu przez media społecznościowe cenzury. Ujawniono blokowanie różnego rodzaju treści na wielką skalę. Na własne życzenie użytkownicy mediów społecznościowych dali się zamknąć w bańce filtrującej (ang. *filter bubble*), której mechanizm dość dosadnie ukazuje film *The Social Dilemma*, dostępny jeszcze w serwisach streamingowych. Poprzez

³⁷ J. Wareham, *Barclays Close Christian Charity Bank Account Offering LGBT*, 25.07.2020, <https://www.forbes.com/sites/jamiewareham/2020/07/25/barclays-closes-uk-christian-charity-bank-account-offering-lgbt-conversion-therapy/?sh=4778780b7edd> [13.12.2021]; H. Cahil, *Barclays embroiled in row with controversial Christian group after shutting down its bank accounts after outcry from gay rights campaigners*, 07.11.2020, <https://www.thisismoney.co.uk/money/markets/article-8924111/Barclays-sued-gay-conversion-Christian-group.html> [13.12.2021].

³⁸ P. Roszak, *Oblicza dyskryminacji ze względu na religię w mediach społecznościowych*, <https://laboratoriumwolnoscipol.pl/oblicza-dyskryminacji-ze-wzgledu-na-religie-w-mediach-spoecznościowych/> [13.12.2021].

zastosowanie cenzury prewencyjnej użytkownik końcowy widzi jedynie to, co pozwalają mu zobaczyć algorytmy. Marzenia o wolności w internecie i swobodnym, nieograniczonym dostępie do danych i informacji przerodziło się w manipulację na największą skalę w historii ludzkości, przy którym wizja Georga Orwella z powieści *Rok 1984* to namacalna już rzeczywistość. Wizja cyfrowego panoptikonu została zrealizowana.

Jak reagować w takich sytuacjach, gdy wyznawane poglądy zostają zablokowane? Warto zachęcać do wypracowania i wdrażania rozwiązań prawnych w danym państwie, aby bronić prawa do wolności słowa. Z szerszej perspektywy warto uświadomić sobie konieczność promocji – na poziomie różnych szczebli edukacji – postawy odwagi wyrażania swojego zdania w niepopularnych sytuacjach. Budowanie jednocześnie bardzo zaangażowanej społeczności fanów pokazuje, że siłą nacisku dużej grupy osób na administratorów, niezwykle rzadko, ale czasem udaje się pewne treści przywrócić. W obliczu tej asymetrii w traktowaniu (zezwalanie na wyśmiewanie religii i restrykcje wobec obrony moralności publicznej, przecież usankcjonowanej w systemach prawnych), chrześcijanie muszą uczyć się komunikować w mediach społecznościowych przede wszystkim kerygmat, tworzyć treści profesjonalne, pozytywne, korzystając z najnowszych trendów w tej komunikacji, a także uwzględniając sposób przekazu dostosowany do zmieniających się dynamicznie platform oraz zmian, które zachodzą w percepcji odbiorcy, jednocześnie archiwizując treści na wypadek likwidacji profilu w danym medium, multiplikując *content* na wszelkich możliwych platformach social media.

BIBLIOGRAFIA

- Biały Dom: obrońcy życia mówią o cenzurze w mediach*, 16.07.2019, <https://www.niedziela.pl/arttykul/44027/Bialy-Dom-obroncy-zycia-mowia-o-cenzurze> [13.12.2021].
- Bochyńska N., *Była menedżerka Facebooka: Podkopuje demokrację, zagraża społeczeństwu, stawia na zysk*, 08.11.2021, <https://cyberdefence24.pl/social-media/sygnalistka-facebook-a-podkopuje-demokracje-zagraza-spoleczenstwu-stawia-na-zysk> [13.12.2021].
- Cahil H., *Barclays embroiled in row with controversial Christian group after shutting down its bank accounts after outcry from gay rights campaigners*, 07.11.2020, <https://www.thisismoney.co.uk/money/markets/article-8924111/Barclays-sued-gay-conversion-Christian-group.html> [13.12.2021].

Castells M., *Galaktyka Internetu*, Poznań 2003.

Facebook blokuje informację hospicjum perinatalnym, 29.01.2021, <https://www.radiomaryja.pl/informacje/facebooku-blokuje-informacje-hospicjum-perinatalnym/> [13.12.2021].

Facebook odblokował profil Marszu Niepodległości. Nie widać go jednak w wyszukiwarce, 2.11.2016, <https://warszawa.naszemiasto.pl/facebook-odblokowal-profil-marszu-niepodleglosci-nie-widac/ar/c1-3905877> [13.12.2021].

Facebook zakazał reklamy hospicjum dla dzieci. Zmienił zdanie, 01.02.2021, <https://wgospodarce.pl/informacje/91598-facebook-zakazal-reklamy-hospicjum-dla-dzieci-zmienil-zdanie> [13.12.2021].

Flak Ł., *Rzeczywistość cyfrowego panoptykonu – społeczeństwo cichego przyzwolenia*, w: *Bezpieczeństwo w erze społeczeństwa informacyjnego: wyzwania w sferach kultury, marketingu i gospodarki*, red. M. Porzeżyński, A. Borcuch, Kielce 2019, s. 37–51.

Flaxman S., Goel S., Rao J., *Filter Bubbles, echo chambers and online new consumption*, „Public Opinion Quarterly”, 80(2016), Special Issue, s. 298–320.

Fraser M., *Sygnalistka: decyzje Facebooka nie opierają się o dobro publiczne, ale o zaangażowanie użytkowników*, 06.10.2021, <https://cyberdefence24.pl/polityka-i-prawo/sygnalistka-decyzje-facebook-a-nie-opieraja-sie-o-dobro-publiczne-ale-o-zaangazowanie-uzytownikow> [13.12.2021].

Grochot A., *Ograniczenia katolickich i proliferujących treści w mediach. Czy takie sytuacje będą częstsze?*, 22.02.2021, <https://stacja7.pl/opinie/ograniczenia-katolickich-i-proliferskich-tresci-w-mediach-czy-takie-sytuacje-beda-czestsze/> [13.12.2021].

Groombridge N., *Crime control or crime culture TV?*, „Surveillance and Society”, 2002, nr 1, s. 30–36.

Jak walczyć z cenzurą w sieciach społecznościowych?, 04.06.2018, <https://www.magnapolonia.org/jak-walczyc-z-cenzura-w-sieciach-spoecznościowych/> [13.12.2021].

Kotkowski Ł., *Facebooka nie da się lubić. Algorytmy manipulowały zasięgami postów*, <https://spidersweb.pl/2021/10/facebook-manipulacja-reakcje.html> [13.12.2021].

Król M., *Biały Dom: obrońcy życia mówią o cenzurze w mediach*, 16.07.2019, <https://www.vaticannews.va/pl/swiat/news/2019-07/usa-pro-life-zycie-ochrona-zycia.html> [13.12.2021].

- Kuchta-Nykiel M., *Facebook blokuje ponad 300 profili, które miałyby naruszać prawo*, 31.07.2017, <https://socialpress.pl/2017/07/facebook-blokuje-ponad-300-profilu-ktore-mialyby-naruszac-prawo> [13.12.2021].
- Lem S., *Summa technologiae*, Kraków 1964.
- Na YouTube tylko lewica ma głos? Znany kanał usunięty!*, 12.02.2021, <https://wgospodarce.pl/informacje/92124-na-youtube-tylko-lewica-ma-glos-znany-kanal-usuniety> [13.12.2021].
- Nahirny R., *Granice kontroli. Maszyneria władzy Jeremy Benthama*, Olsztyn 2018.
- Pallus P., *Facebook przywraca stronę Marszu Niepodległości. I tłumaczy, dlaczego ją zablokował*, 2.11.2016, <https://businessinsider.com.pl/technologie/facebook-wyjasnia-dlaczego-blokuje-strony/mg4tv0t> [13.12.2021].
- Panoptyzm: Presidio Modelo*, <http://hiddenarchitecture.net/panopticism-presidio-modelo/> [13.12.2021].
- Prezes Facebooka: Cenzurowaliśmy reklamy pro-life podczas referendum aborcyjnego w Irlandii*, 13.07.2019, <https://www.tvp.info/43483409/prezes-facebook-a-cenzurowalismy-reklamy-pro-life-podczas-referendum-aborcyjnego-w-irlandii> [13.12.2021].
- Rozzak P., *Oblicza dyskryminacji ze względu na religię w mediach społecznościowych*, <https://laboratoriumwolnoscipol/oblicza-dyskryminacji-ze-wzgledu-na-religie-w-mediach-spoecznościowych/> [13.12.2021].
- Tofalvy T., *The Algorithmic 'Feedization' of Digital Media and its Effects on Content Consumption: A Hungarian Case Study*, <https://core.ac.uk/reader/334425540> [13.12.2021].
- „Tylko lewicowe głosy mają pozwolenie, by się odzywać”. YouTube usunął kanał portalu obrońców życia*, 11.02.2021, <https://www.stefczyk.info/2021/02/11/tylko-lewicowe-glosy-maja- pozwolenie-by-sie-odzywac-youtube-usunal-kanal-portalu-obroncow-zycia/> [13.12.2021].
- USA: YouTube zamyka usta obrońcom życia – usuwa kanał „Life Site News”*, <https://www.niedziela.pl/artykul/64713/USA-You-Tube-zamyka-usta-obroncom-zycia> [13.12.2021].
- W ciągu trzech miesięcy, YouTube usunął ponad 100 tys. filmów. Powód: mowa nienawiści*, 06.09.2019, <https://m.pch24.pl/w-ciagu-trzech-miesiecy-youtube-usunal-ponad-100-tys-filmow-powod-mowa-nienawisci/> [13.12.2021].

Wareham J., *Barclays Close Christian Charity Bank Account Offering LGBT*, 25.07.2020, <https://www.forbes.com/sites/jamiewareham/2020/07/25/barclays-closes-uk-christian-charity-bank-account-offering-lgbt-conversion-therapy/?sh=4778780b7edd> [13.12.2021].

Wietnam. Aktywiści alarmują: Facebook stał się rządowym narzędziem propagandy, 26.10.2021, <https://www.polsatnews.pl/wiadomosc/2021-10-26/wietnam-aktywisci-alarmuja-facebook-stal-sie-rzadowym-narzedziem-propagandy/> [13.12.2021].

YouTube usunął popularny kanał pro-life, 11.02.2021, <https://www.tvp.info/52247426/pro-life-usa-youtube-usunal-kanal-obroncow-zycia-life-site-news> [13.12.2021].

Zygiel A., *Facebook cenzurował na wniosek komunistów w Wietnamie. Decyzję podjął sam Zuckerberg*, 25.10.2021, https://www.rmfm24.pl/fakty/swiat/news-facebook-cenzurowal-na-wniosek-komunistow-w-wietnamie-decyzj,nId,5604368#crp_state=1 [13.12.2021].